

MORGENDIENST

zondag 26 april 2026, 4^e zondag van Pasen (Laetare)

Witte Kerkje, Gasselte

voorganger: ds. Marien Grashoff

VOORBEREIDING

Preludium

Mededelingen

Aanvangslied : *Psalm 23c: 1, 2*

Moment van stilte

Votum en groet

Lied : *Psalm 23c: 4, 5*

Kyriegebed

Glorialied : *Lied 867*

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : Nehemia 9,5-15¹

Lied : *Lied 756: 1, 2, 3, 4, 5*

Lezing uit het Nieuwe Testament : Johannes 10,1-10²

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Lied : *Lied 23d: 1, 4*

Preek

We hoorden een gebed van de Levieten in ouderwets bloemrijke taal. Het verhaal daaromheen speelt in de tijd dat onder leiding van landvoogd Nehemia de eerste Joodse ballingen terugkeren uit Babylon en beginnen met de herbouw van Jeruzalem. We kunnen dat niet exact vastpinnen op de tijdlijn, maar de situatie is duidelijk. De teruggekeerde Joden krijgen veel tegenwerking en vijandigheid te verduren van wie er na de verwoesting van de stad zijn gebleven of erbij zijn gekomen. Een mengelmoes van mensen overal vandaan voor wie het bestaan tussen de puinhopen al moeilijk genoeg geweest moet zijn. En nu keren, met de steun van de toenmalige grootmacht Perzië, ook nog de Joodse ballingen terug. Conflict te over – we zouden kunnen denken: dat komt ons vandaag ook heel erg bekend voor.

Maar de bijbel is geen geschiedenisboek. De bijbel zoekt altijd naar wat er achter en onder de feiten werkelijk telt.

[Tussen haakjes een korte uitleg. In ons Oude Testament wordt Nehemia gezien als een

---

¹ [Naardense bijbel](#) (2024).

² [Naardense bijbel](#) (2024).

historisch boek, een verhaal over het verleden. In de Hebreeuwse bijbel zijn echter de meeste boeken die wij 'historisch' zijn gaan noemen – met name de boeken Samuël en Koningen – juist *profetische* boeken. Voor Joods besef vertellen zij niet eenvoudigweg wat er gebeurd is, maar geven ze juist een beoordeling van het verleden. En dan vooral van wat er fout is gegaan. Maar de boeken Nehemia en Ezra horen daar nu juist niet bij. In de Joodse bijbel, de TeNaCH, staan die boeken helemaal achteraan en hebben ze niet de status van profetie. Het boek Nehemia wordt in de bijbelwetenschap ook tamelijk laat gedateerd, zo rond het midden van de 4e eeuw.]

We lezen vanmorgen dus geen profetische woorden over de herbouw van Jeruzalem of de terugkeer van ballingen naar Judea. En al helemaal geen historisch bewijs van landrechten. Wat dan wel?

Het bloemrijke gebed van die acht Levieten is onderdeel van het vernieuwen van het verbond van God met Israël. Als het temidden van alle conflicten en vijandschap gaat om de vraag wie zij nu werkelijk zijn als Joden, draait alles om het verbond. Het gaat niet om historische landrechten, niet om politieke of militaire macht, maar om de juiste verhouding tussen God en zijn volk. En die verhouding heet gewoon 'verbond'.

In het verbond gaat het om twee dingen die elkaars spiegelbeeld zijn. In de eerste plaats: vertrouwen op God. Zoals God Abram uit Ur heeft geleid, zoals God het volk uit de slavernij heeft bevrijd en door de woestijn geleid, zo zal ook in de huidige conflicten God hen redden. Dat verwoorden de Levieten. En let wel: de Levieten waren geen deel van het leger of van het landsbestuur. Zij dienden in de tempel.

Maar dat Godsvertrouwen is allerminst passief. Het volk kan niet rustig gaan zitten afwachten tot God alles voor ze oplost. De bevrijding uit Egypte was helemaal Gods eigen werk, maar daarna daalde hij neer op de berg Sinai en gaf door Mozes *rechtsregels en onderricht, inzettingen en geboden*. Kortom: de Torah. De woorden van de Torah zijn voor Israël als *brood uit de hemel* en *water uit de rots*. Dat verwijst naar wat er in de woestijn concreet gebeurd is, maar is en blijft tegelijkertijd krachtige beeldspraak voor het heden. Als de Torah werkelijk wordt geleefd, dan is er voor iedereen, ook voor de vreemdelingen, genoeg te eten en te drinken.

Het verbond is niet alleen maar iets geestelijks, symbolisch of een belofte voor later. Omdat het volk hier en nu zich vasthoudt aan het verbond, zich volstrekt verbonden weet met God, juist daarom doet het daden van gerechtigheid en barmhartigheid en bouwt het aan vrede en trouw. De bloemrijke taal van de Levieten heeft een directe en concrete keerzijde. Godsvertrouwen en werken van barmhartigheid zijn onlosmakelijk verbonden.

-

Nu doemt er een gevaarlijke, maar tevens belangrijke vraag op. Wat is er terecht gekomen van dat beloofde land? Als we naar het huidige Israël kijken zien we daar erg weinig van. Uiteraard in de eerste plaats omdat alle media, zowel hier als daar en in de omringende landen, allemaal hun eigen gekleurde en gefragmenteerde beeld geven. Maar de vraag is terecht: waar wordt er werkelijk geloofd en gewerkt vanuit Gods verbond? Dat is in de eerste (en de tweede of

derde) plaats een vraag voor Joden zèlf en wij moeten uitermate voorzichtig zijn met ons oordeel vanaf veilige afstand.

Want diezelfde vraag komt als een boemerang naar onszelf terug. Wat is er terecht gekomen van het beloofde land in ons eigen Nederland? Want als wij spreken over het beloofde land, moet dat immers gaan over dat stuk aangespoeld kustland dat wij 'van ons' noemen. Onze historische oorsprong was ook een bevrijdingsstrijd tegen de Spaanse koning. In die strijd speelde het calvinistische geloof vanaf het begin een belangrijke rol en daarin stond het heiligen van het dagelijks leven prominent vooraan. Maar ook in onze geschiedenis was het binnen de kortste keren toch de beroemde koopmansgeest die in alles overheersend was. In 1602 was het onze eigen VOC die als eerste ter wereld aandelen uitgaf. Een stuk papier kreeg ineens meer waarde het geld zelf. Vandaag lijkt de Triple A status op de internationale geldmarkt voor ons brave land soms belangrijker dan de Grondwet. Dus: wat is er terecht gekomen van ons beloofde land?

En dan zal ik het verder maar niet al te uitvoerig hebben over het land dat zichzelf graag 'God's Own Country' noemt: Amerika. Overigens waren het ook de Nederlanders die daar als eersten een fort bouwden – zelfs met een kerk erin – en daarvoor de inheemse bevolking verdreven, hun dorpen platbrandden en uitmoordden. De Lenape woonden al sinds mensenheugenis op Manahatta, maar vandaag heten de laatsten van hun overgebleven afstammelingen 'De Groot' of 'De Vries'... Dat zijn wij inmiddels vergeten, maar we hebben wel onthouden dat we het land 'gekocht' hebben voor maar 60 piek. Nieuw-Amsterdam werd al vrij snel New York, maar wij waren toch echt de eersten. (En tja, hadden wij het in 1674 niet geruild voor Suriname, dan had nu de halve wereld Nederlands gesproken...)³

Maar de bijbel laat ons nooit berusten in de toestand zoals die is. De bijbel leert ons nooit te blijven steken in 'ach, zo is het nu eenmaal'. Er is altijd een alternatief. De bijbel leert ons van kaft tot kaft dat we ten eerste nooit de hoop mogen laten varen en dat we ten tweede altijd opnieuw en volhardend de weg kunnen zoeken naar dat beloofde land. Dat heet bekering. Aan Israël is de Torah gegeven – ooit op de Sinaï en sindsdien tot op de dag van vandaag en morgen – maar in Jezus is dat Woord van God ook naar ons gekomen. En daar moeten wij dus wat mee.

-

Want wij zijn die schapen waarover Jezus spreekt.

[Opnieuw tussen haakjes: Het Evangelie naar Johannes heeft altijd twee lagen in de tekst. De eerste laag valt direct op: dat is het verhaal over het leven en sterven van Jezus. Maar de tweede laag is vaak belangrijker en dat is waar Johannes zich mengt in de discussies in zijn eigen gemeente aan wie hij dat verhaal van Jezus vertelt. Tussen de tijd van Jezus en de tijd van Johannes' gemeente zitten twee of drie generaties. In die gemeente waren er die zich strikter wilden houden aan de Joodse leefregels en feesten. Johannes noemt hen 'de Judeeërs' – meestal, maar gevaarlijk foutief, vertaald als 'de Joden'. De andere stroming was vooral afkomstig van buiten het Joodse volk en zij konden geneigd zijn juist al dat Joodse los te laten. Het lijkt er sterk op dat die 'Judeeërs' geneigd waren de 'niet-

---

³ Nadrukkelijke kijktip: [Simone en de Roofstaat](#), alle vier afleveringen zijn te zien op NPO Start.

Judeeërs' buiten de kring van volgelingen te houden. Johannes wil beiden bijeenhouden, maar eerder door de discussie gaande te houden, dan door een van beiden exclusief gelijk te geven.]]⁴

Als Jezus dus, zoals overgeleverd door Johannes, spreekt van *de schapen*, dan doelt hij in de eerste plaats op diegenen in zijn gemeente die van buiten het Joodse volk erbij gekomen zijn.⁵ Want die moeten juist door die poort naar binnen. En omdat ook wij, met twee millennia verschil, 'van buiten' erbij komen, horen ook wijzelf bij die *schapen*.

We hoorden twee van de zeven zogeheten 'Ik ben'-woorden van Johannes. Ook daarin zitten die twee tekstlagen. Enerzijds zegt Jezus iets van zichzelf: *ik ben de deur... ik ben de herder...* Maar daarin klinkt tegelijk door wat God aan Mozes antwoordt als die hem bij de brandende braamstruik vraagt naar zijn naam: IK-BEN-DIE-IK-BEN.⁶ Jezus zegt op het tweede niveau van de tekst dan: 'IK-BEN is de deur' ... 'IK-BEN is de herder'. Daarmee schakelt Jezus zichzelf absoluut niet gelijk aan God. Dat hij *zoon van God* is, is de belijdenis van zijn volgelingen; Jezus zegt het nooit van zichzelf.⁷ Want God is in de hemel en de mens is op aarde.⁸ Maar hij staat net zo dicht bij God als Mozes, wil Johannes zeggen. Daarom begint hij zijn evangelie ook met te zeggen dat Jezus het vleesgeworden Woord van God is, de Torah in levende lijve.

Jezus, legt Johannes verderop uit, is *de goede herder*. De goede herder is niet de lieve man uit het schoolversje of van de zoete plaatjes. De goede herder is toegewijd en barmhartig, waarachtig en betrouwbaar, maar is ook voor de duvel niet bang.

Een Joods verhaal legt uit waarom Mozes zijn kudde helemaal *tot achter de woestijn* dreef. Hij miste een lam en hij dacht dat het wel dorst zou hebben. Bij de berg Horeb bloeiden struiken en daar was dus ook water. Zo vond hij het lam – èn de braamstruik.⁹ Mozes werd dus, zegt het verhaal, door God geroepen omdat hij een goede herder was.

Om een goede herder te worden zijn radicale liefde en levensheiliging vereist. Jezus zet zijn

---

⁴ Dat er twee verhaallijnen, een 'historische' en een 'theologische', dooreen lopen wordt degelijk onderbouwd in [J. Louis Martyn, *History and Theology in the Fourth Gospel*](#). Third Edition (Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2003). Dat betoog is voor mij een eye-opener geweest en het staat nog steeds als een huis.

⁵ Het vervolg is mijn eigen uitleg, maar daarbij ben ik zeker nog steeds schatplichtig aan [Maria de Groot, *Messiaanse ikonen*](#). Een vrouwenstudie van het evangelie naar Johannes (Kampen: J.H. Kok, 1988), m.n. pag. 125-137 en 218-223.

⁶ [Exodus 3,13-14](#).

⁷ De uitdrukking 'zoon van God' komt 7x voor bij Johannes en is in de eerste plaats een titel, of belijdenis, die anderen adresseren aan Jezus: 1,34 (Johannes de Doper), 1,50 (Natanaël), 11,27 (Marta) en 20,31 (Johannes de Evangelist). Op de overige drie plaatsen spreekt Jezus óver 'de zoon van God' zonder te zeggen 'dat ben ik'. Opvallend is dat deze titel juist in het verhaal van lijden en opwekking uit de dood niet voorkomt. Daarnaast komt de uitdrukking 'zoon des mensen' bij Johannes 13x voor, nagenoeg tweemaal zo vaak als 'zoon van God'. In de meeste gevallen is het Jezus die iets zegt óver de mensenzoon. Tweemaal noemt hij zichzelf expliciet zo (8,28 en 9,35vv) en eenmaal klinkt de dubbele vraag 'wie is de zoon des mensen?' (12,34). Wat betreft het lijdensverhaal en wat volgt: alleen aan het begin daarvan spreekt Jezus 1x over de 'zoon des mensen' (13,31).

⁸ Zie [Prediker 5,1](#). Een heldere, zij het wat langere, uitleg van samenhang en onderscheid tussen hemel en aarde geeft Klaas Spronk, 'God is in de hemel en jij bent op aarde' in: [Theologie.nl](#) (1 november 2013; online). Voor de Griekse filosofie waren geest en materie gescheiden en dat dualisme vinden we terug in de stroming van de [gnostiek](#). In de 2e eeuw was die filosofie wijdverbreid, ook onder christenen. Zie de [Nag Hammadi-handschriften](#). Johannes doet niet aan gnostiek omdat hij, heel Joods, vasthoudt aan de samenhang tussen hemel en aarde.

⁹ [Exodus 3,1-2](#).

leven in voor de schapen, opdat alle schapen waarlijk één kudde vormen.

Dat stelt ons opnieuw een moeilijke vraag: in hoeverre weten wij die ene kudde nog te vormen? Eén kudde vereist geen eenvormigheid, juist niet, maar wel eendracht en verbondenheid. Dat vind ik zelf behoorlijk moeilijk, want het is wezenlijk iets anders dan de lieve vrede bewaren of het samen zo fijn eens te zijn.

Maar ik denk dat ik geen diverser en verdeelder volk ken, dat toch altijd één volk blijft, dan het Joodse. Al kunnen ze soms elkaars bloed wel drinken, toch blijven ze allemaal Joods. En zoals we weten: wanneer twee rabbijnen het eens worden, halen ze er onmiddellijk een derde bij om opnieuw in discussie te kunnen gaan. Zou dat niet toch een duidelijk teken zijn van dat verbond waar Nehemia het volk zo nadrukkelijk bij bepaalde?

Over het verbond spreekt Jezus niet.¹⁰ Dat doet de dogmatiek wel. Ik laat dat er maar even buiten. Niet omdat het onzin is, maar gewoon omdat we die taal van definities en concepten beter even met rust kunnen laten.

Wij zijn die schapen. Onze toegang tot de woorden van de Torah is Jezus. Zijn radicale liefde, zijn onvoorwaardelijke leefwijze – die zullen wij moeten volgen om ook in ons platte, vaak natte en voor te veel mensen koude land iets te realiseren van dat beloofde land. Voor Joden is de weg daar naartoe die van van de geboden, de Torah. Voor christenen is dat het volgen van hun Heer in woorden en daden, zoals het Evangelie ons wijst.

Amen.

Orgelspel

Lied : *Lied* 756: 6, 7, 8

DIENST VAN DE GAVEN EN GEBEDEN

Gebeden

Onze Vader

Collecte

Slotlied : *Lied* 422

Zegen

---

¹⁰ Bij Johannes komt dat woord helemaal niet voor, bij Matteüs en bij Markus elk één keer en bij Lukas drie keer.